

SECȚIUNEA FORMAREA COMPETENȚELOR ÎN DOMENIUL ȘTIINȚELOR REALE, ECONOMICE ȘI ALE MEDIULUI

ATELIERUL ȘTIINȚE REALE ȘI NATURALE

CZU 371.12

FORMAREA COMPETENȚELOR: PERSPECTIVA ENACTIVĂ

Valeriu CABAC, dr., prof. univ.

Facultatea de Științe Reale, Economice și ale Mediului,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Abstract: *This article discusses the possibility of defining the notion of professional competence as a dual approach: as resources and as a resource mobilization process. Arguments are made that not only the human mind but also the whole body participates in the formation of competences.*

Keywords: *competence, dual definition, resources, complex situations, enaction.*

Problematica competențelor în domeniul educației și formării continuă să fie actuală. Și aceasta, deoarece competențele sunt cerute la locurile de muncă. Însă interesul față de noțiunea de competență este determinat și de un șir de probleme, care nu sunt rezolvate sau sunt rezolvate parțial. Menționăm aici și lipsa unei definiții a noțiunii, care ar fi acceptată de majoritatea specialiștilor, și lipsa unor metodologii eficiente de formare/dezvoltare a competențelor, și discuțiile referitoare la necesitatea competențelor în învățământul general (majoritatea specialiștilor consideră competențele drept finalități ale formării profesionale).

Vom descrie succint punctul de vedere asupra definiției noțiunii de competență acceptat în grupul de cercetători din domeniul didacticii informaticii de la Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți.

Analiza multiplelor definiții ale noțiunii de competență permite de a identifica, în linii mari, două puncte de vedere.

Conform primei viziuni, competența este, în primul rând, un ansamblu de cunoștințe, abilități și atitudini care îi permite persoanei să facă față cerințelor locului de muncă. De ex., pedagogul belgian V. De Landsheere definește competența drept „cunoștințe, priceperi și atitudini sau comportamente pe care trebuie să le însușească cel ce se formează” [1]. Unii cercetători completează definiția adusă mai sus, indicând că acest ansamblu de cunoștințe, abilități și atitudini sunt dobândite, formate și dezvoltate prin învățare, iar mobilizarea lor permite de a identifica și a rezolva diferite probleme în diverse contexte și situații. Considerăm că o asemenea completare nu schimbă esența definiției: competența rămâne un ansamblu de cunoștințe, abilități și atitudini. Conform celei de a doua viziuni, competența este o calitate a persoanei, care îi permite să mobilizeze diverse resurse (interne și externe) pentru a trata cu succes o situație complexă în care persoana a fost plasată. Astfel, cercetătorul V. Pâslaru insistă asupra faptului că competența este „o calitate, achiziție formată a persoanei sau, mai pe larg, a subiectului” [2, p. 61].

Tentativele de a „integra” cele două tipuri de definiții nu s-au soldat cu succes. Punctele de vedere referitoare la esența competenței rămân diferite. În aceste circumstanțe, expertul internațional Guy Le Boterf consideră că este mai important să înțelegem ce este o persoană competentă și nu ce este o competență. Le Boterf propune de a distinge noțiunile „a fi competent” și „a avea competențe”. *A fi competent* înseamnă a fi capabil de a acționa, adică a pune în aplicare o practică profesională relevantă pentru a gestiona o situație prin mobilizarea în această practică a unei combinații adecvate de resurse interne (personale) și externe. *A avea competențe* înseamnă a avea resurse pentru a acționa competent [3]. De pe poziția „a fi competent” competența este privită drept un *proces* de acțiuni pertinente în situații profesionale. De pe poziția „a avea competențe”, competența este privită drept o *resursă* personală sau o combinație de resurse mobilizabile pentru a acționa în situații profesionale. Cum s-ar putea defini noțiunea de competență pentru ca ea să reflecte și procesul, și resursele? Le Boterf propune o

definiție duală a competenței. După cum în fizica cuantică lumina nu este considerată nici undă, nici particulă, în sensul clasic, ci este unitatea celor două, la fel în didactică competența trebuie definită drept unitatea unui proces și al unor resurse. Punctul de vedere respectiv este susținut și de V. Pâslaru, care afirmă că „pentru M. Minder definirea competenței printr-un ansamblu integrat de *cunoștințe*, *capacități* și *atitudini* reprezintă doar prima parte a acestui concept, baza statică a competenței, resursele ei. Iar ca aceste resurse să se transforme în competență, ele trebuie să devină *dinamice*, mobilizabile într-un număr mare de situații/contexte de același tip” [2]. O idee asemănătoare a fost expusă în lucrarea [4].

Pentru a defini competențele unui program de formare (de exemplu, pentru a defini competențele necesare unui profesor școlar), ar fi rezonabil de a porni de la căutarea răspunsului la întrebarea: ce face o persoană competentă/ce face profesorul școlar pentru a trata cu succes situațiile profesionale/de viață cu care se confruntă? Observând acțiunile persoanelor recunoscute competente, cercetătorul poate conceptualiza noțiunea de competență. Anume în activitatea profesională și cea de toate zilele a unei persoane se „ascund” cunoștințele experiențiale.

În majoritatea cazurilor, cercetătorul preferă să lucreze la masa de scris decât să observe acțiunile persoanei competente. El își imaginează o situație complexă profesională și se întreabă: cum o persoană competentă ar trata această situație? Este pusă în mișcare logica și peste un timp sunt identificate acțiunile care conduc la tratarea cu succes a situației. În continuare, pentru fiecare acțiune sunt deduse logic cunoștințele științifice necesare pentru realizarea acțiunilor. Aceste cunoștințe constituie conținutul formării viitorilor specialiști. Însă s-a dovedit că aceste cunoștințe științifice nu întotdeauna sunt practicabile și că practicienii dezvoltă o parte de cunoștințe în și prin practica lor. Anume utilizarea acestor cunoștințe practice (de rând cu cunoștințele științifice) face posibilă exercitarea unei profesii într-un mod competent, adaptiv și eficient. Pentru a explica cum sunt dezvoltate cunoștințele în și prin practică, vom avea nevoie de *teoria enacțiunii*.

Amintim că, tradițional, învățarea este definită drept adaptarea la lumea (pre)existentă. În teoria enacțiunii, propusă de biologul cilian Francisco Varela [5], lumea exterioară nu există; a învăța semnifică a crea (a construi) această lume. Din această perspectivă, actul de comunicare nu se traduce prin transferul informațiilor de la emițător la receptor, dar, mai degrabă, prin modelarea reciprocă a unei lumi comune prin intermediul unor acțiuni conjugate. Această lume este o realizare socială, apărută prin actul limbajului.

Partizanii enactivismului susțin că cogniția apare în rezultatul interacțiunii dinamice a organismului care acționează cu mediul său. Mediul în care trăiește omul este unul pe care el îl creează prin capacitățile lui de a interacționa cu lumea.

Termenul „*enactivism*” are o semnificație apropiată de noțiunea „acțiune” și poate fi definit drept modul în care subiectul percepției potrivește creativ acțiunile sale cu cerințele situației în care se află.

Ideea enactivismului este pe cât de simplă, pe atât de complexă: funcțiile corporale ale omului (senzoriale, motrice) sunt componente integrante ale rațiunii (spiritului) și nu sisteme secundare în slujba rațiunii. Cu alte cuvinte, corpul este o parte integrantă a cogniției: omul gândește și simte lucrurile în funcție de ceea ce se întâmplă în sistemele lui senzoriale și motorii. Să analizăm, de exemplu, o funcție cognitivă, cum ar fi limbajul, și tentativa de a înțelege un termen, cum ar fi „imprimanta”. „Imprimanta” este o noțiune care poate fi descrisă abstract (dispozitiv periferic prin intermediul căruia sunt extrase datele din calculator prin înscrierea automată a caracterelor alfanumerice sau grafice pe hârtie), dar care conține și informații senzoriale și motorii legate de utilizarea sa (de ex., conectarea imprimantei, selectarea modului „econom” de lucru, depistarea momentului când imprimanta trebuie reîncărcată etc.). Atunci când omul înțelege cuvântul „imprimanta”, el integrează informațiile care provin din întregul corp și mediul înconjurător. Prin urmare, cogniția nu este o replică pasivă a realității externe; ea o integrează și depinde de ea. *Corpul și rațiunea constituie un întreg* [6].

În viziunea cognitivă corpul și rațiunea sunt separate, rațiunea fiind confundată cu creierul (creier-rațiune), iar informația este procesată numai de creierul-rațiune, nu de întregul corp. În

consecință, din perspectiva mecanicistă a cognitivistului, învață numai creierul-rațiune. Și învață el numai *cunoștințele*. Astfel, dacă este vorba, de exemplu, despre conducerea automobilului, atunci din perspectiva cognitivistă persoana *învață să știe cum să conducă automobilul*, iar din perspectiva enactivismului persoana *învață să conducă automobilul*. Diferența este esențială. Este cunoscut faptul că la școala auto cursantul învață tocmai să conducă automobilul, prin ore de conducere practică a automobilului. În cadrul acestor ore practice, de rând cu creierul, învață întreg corpul: mâinile, picioarele, ochii etc.

Concluzia majoră: pentru a forma la studenți competențele preconizate, ei trebuie plasați frecvent în situații practice profesionale. Deși teoretic concluzia nu este nouă, cadrele didactice nu trebuie să uite de ea în condițiile pandemiei COVID-19, când întâlnirile studenților și a cadrului didactic „cot-la-cot” sunt imposibile.

Bibliografie:

1. De LANDSHEERE, V. *L'éducation et la formation*. Paris: Presses Universitaires de France, 1992. 734 p.
2. PÂSLARU, V. Competența pedagogică: definire, formare, evaluare. In: Dumbrăveanu, R. *Competențe ale pedagogilor: interpretări*. Chișinău: Continental Grup, 2014. pp. 58-94
3. Le BOTERF, G. *Développer et mettre en œuvre la compétence: Comment investir dans le professionnalisme et le compétences*. Paris: Eyrolle, 2018. 291 p.
4. CABAC, V. Competența – produs al activității de învățare. In: Dumbrăveanu, R. *Competențe ale pedagogilor: interpretări*. Chișinău: Continental Grup, 2014. pp. 95-155.
5. VARELA, F., THOMPSON, E., ROSCH, E. *The Embodied Mind: Cognitive Science and Human Experience*. Cambridge, MA: The MIT Press, 1991. 308 p.
6. MASCIOTRA, D. La compétence: entre savoir agir et l'agir réel. Perspective de l'énaction. In: *Ethique publique*. Vol. 19, n^o1, 2017 [online] [citat 22.08.2019]. Disponibil: <http://ethiquepublique.revues.org/2888>

CZU 37.018.4

STUDIUL INDIVIDUAL DIRIJAT ÎN CONTEXTUL ÎNVĂȚĂRII PE TOT PARCURSUL VIEȚII

Liubov ZASTÎNCEANU, dr., conf. univ.
Facultatea de Științe Reale, Economice și ale Mediului,
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți

Abstract: *In this article analyzes the specifics of the concept of supervised individual study in the context of lifelong learning.*

Keywords: *lifelong learning, individual study, supervised individual study.*

Schimbările permanente în societate impun o învățare continuă din partea fiecărui membru al acestei societăți. Conceptul de *învățare continuă de-a lungul vieții* este un concept destul de vehiculat în mediile educaționale și nu numai, cu diferite precizări și particularizări. Astfel, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării (MECC) stipulează: *Învățarea pe tot parcursul vieții* cuprinde educația timpurie, învățământul preuniversitar, învățământul superior, educația și formarea profesională continuă a adulților. Echipa de lucru a proiectului național (România) al proiectului EduForm [4] interpretează acest concept astfel: *Învățarea pe tot parcursul vieții* este un proces continuu de oportunități flexibile de învățare, corelând învățarea și competențele dobândite în instituțiile formale cu dezvoltarea competențelor în contexte non-formale și informale, în special la locul de muncă. Golovei Lilia, un psiholog cunoscut în mediul profesional din Moldova, în proiectul său de bibliotecă digitală *Biblioteca Psihologului* [5] afirmă: *Învățarea pe parcursul vieții* presupune studiul în cadrul, dar și în afara, sistemelor tradiționale de educație și formare.

Citările de mai sus precizează nu numai actualitatea procesului de învățare continuă de-a lungul vieții, ci și mediile, unde această învățare poate și trebuie să aibă loc: în instituțiile de